

Kāpēc negribam savus sezonas strādniekus?

Jānis Goldbergs,
Dienas Biznesa žurnālists

Covid-19 ierobežojumi darbaspēka plūsmās radījuši pamatīgu savīļņojumu to lauksaimnieku vidū, kuriem nepieciešami roku darba darītāji, proti, augu apkopēji, ogu un augļu lasītāji un citādi roku darba veicēji. Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas (LLKA) un Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes (LOSP) līderi labklājības ministrei Ramonai Petravičiai jau lūguši atļauju ievest viesstrādniekus, apgalvojot, ka pretējā gadījumā Latvijas ogu, augļu un dārzeņu raža var sapūt uz lauka.

Problēma milst jau 10 gadus – kopš iepriekšējās krīzes. Šobrīd ir vairāki aktuāli risinājumi konkrētai problēmai. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis sezonas strādniekiem ir samazināts līdz 15%. Pērn no ārzemēm valstī ievēda teju 10 tūkstošus viesstrādnieku. Liela daļa šo cilvēku strādāja kā sezonas strādnieki. Visticamāk, arī šobrīd viesstrādnieku plūsma lauku darbiem jau būtu sākusies, ja ne Covid-19 krīzes radītie ierobežojumi. No darbaspēka pārvietošanās ierobežojumiem neglābj ne 45,5 miljoni eiro, kas nozarei piešķirti krīzes pārvarēšanai, ne arī kādi citi atvieglojumi, jo papirnauda nevar aizstāt tos vairākus simtus tūkstošus Latvijas iedzīvotāju, kuri kopš 2008. gada valstī ir pametuši un šobrīd strādā ārzemēs.

Pērn sezonas strādnieku vidējā alga svārstījās no 700 līdz 1000 eiro mēnesī – bruto. Tas vairs būtiski neatšķirtos no atalgojuma, ko saņem zemeņu lasītāji Lielbritānijas fermās, ja vien no summas vēl nebūtu jāatskaita nodokļi. Viesstrādnieki Lielbritānijā nopelna, sākot no 800 līdz 1200 angļu mārciņām pēc nodokļu nomaksas. Jāpiebilst, ka darbinieki, kas saņem nedaudz vairāk par 800 mārciņām mēnesī, savās algas lapiņās neredz praktiski nekādus nodokļu atvilkumus, izņemot nelielu pašvaldības nodokli (*Council Tax*). Esmu bijis Lielbritānijā, lasījis zemenes un saņēmis algas lapiņas. Vienīgais, ko varu piebilst – mūsu valsts vēl aizvien

nespēj konkurēt par saviem cilvēkiem. Krīzē darbu zaudējušajiem ir jāizbrauc, tā bija iepriekš. Pārtikas un dzīvošanas izmaksas gan Rietumeiropā, gan tepat Latvijā praktiski neatšķiras.

Ir saprotamas Latvijas lauksaimnieku bēdas par to, ka Latvijā par sezonas strādniekiem vairumā gadījumu piesakās tikai sliņķi un dzērāji. Ļaudis, kas prot rēķināt, saprot, ka 400 līdz 600 eiro ieņēmumu starpība vasaras garumā ir viņiem pietiekami nozīmīga. Lieki ir pārmett patriotisma trūkumu, jo apelēt pie cēlām jūtām var brīdī, kad cilvēks ir paēdis. Nevajadzētu aizmirst, ka PVN pārtikai daudzviet Eiropā ir mazāks vai vispār nav. Risks ir tajā, ka, līdzko tiks atvērtas robežas, daļa jauniešu atkal dosies peļņā – uz Īriju, Lielbritāniju, Vāciju vai Franciju, kur arī bažijas par iespēju sapūdtēt ražu. Attapīgākie aizbrauks uz Norvēģiju, Somiju, Dāniju vai Nīderlandi un saņems vairāk. Loģisks ir mūsu lauku darba devēju secinājums, ka strādnieki jāieved no austrumiem, jo citas izvēles nav.

Pēc faktu uzskaitījuma vēl aizvien gribas, lai tie, kuri kaut uz laiku ir atbraukuši mājās Covid-19 krīzes laikā, šeit paliktu vismaz šovasar, un vienīgais veids ir nevis samazināt IIN līdz 15%, bet gan pateikt, ka, piemēram, neapliekamais minimums sezonas strādniekiem ir vismaz 800 eiro. Ar šādu soli tiktu izlīdzināta nevienlīdzība sezonas strādnieku ienākumos šeit, Lat-

vijā, un populārākajās Rietumeiropas viesstrādnieku zemēs. Mēs vēl aizvien varam paturēt savus laukstrādniekus, kas tiek uzskatīti par labākajiem Eiropā. Varam, ja vien ir politiskā griba, jo līdzekļi šobrīd Latvijai ir. “Mums ir ļoti daudz naudas,” krīzes sākumā teica premjers Krišjānis Kariņš, un, kā liecina Valsts kase un pēdējie ES lēmumi, tā tiešām ir. Lēmums, kā būt, ir nevis uzņēmēju, bet gan valsts pusē, un risinājums par labu pašu strādniekiem šobrīd būtu istajā laikā. Robežas nosacīti vēl ir slēgtas.

Tas, ko labi saprot Rietumeiropas zemēs un, šķiet, nesaprot Latvijā, ir tas, ka zemo algu saņēmēji pat pēc atbrīvojuma no iedzīvotāju ienākuma nodokļa citus nodokļus tik un tā maksā. Viņi maksā akcīzes nodokli, pievienotās vērtības nodokli un citas sadzīviskas nodevas, kas kopumā uztur valstī ekonomisko aktivitāti. Iespējams, ka šāds eksperiments ar neapliekamo minimumu sezonas strādniekiem parādītu citu ceļu, rosinātu skatīties plašāk un progresīvāk. Tas noteikti rosinātu izbeigt aplamo minimālās algas celšanu, kas neveicina uzņēmumu konkurētspēju, bet gan uzsākt vispārēju neapliekamā minimuma celšanu, tā veicinot strādāt gribošu un varošu cilvēku labklājību, tostarp risinot arī demogrāfijas problēmu. Bērnu skaits valstī, pēc CSP datiem, pēdējo 30 gadu laikā sarucis aptuveni divas reizes.

Atbrīvojot no nodokļu nastas zemo algu saņēmējus, Latvija drīzāk izkļūs no Covid-19 krīzes, nekā saglabājot līdzšinējo pabalstu finansēšanas shēmu. Pabalsti, lai arī kāda būtu to definīcija, nemotivē darbam.

Nodokļu politika ir visefektīvākais darbaspēka tirgus regulācijas mehānisms, bet līdz šim Latvija to ir izmantojusi ļoti vāji. Kāpēc? Kāpēc valstij nevajag savus pilsoņus? Tas ir jautājums visiem politiķiem, kas bijuši pie varas, sākot no 2008. gada, tostarp kādreizējam Latvijas premjeram un pašreizējam Eiropas Komisijas viceprezidentam Valdim Dombrovskim.